

ره بی بازگشت^۱

کلود اداس^۲

علیرضا اشتری تفرشی

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

«ره بی بازگشت» دریچه‌ای است به افکار و زندگانی محیی الدین بن عربی، چهره پراوازه عرفان اسلامی، نوشته کلود اداس. نام کلود اداس، بانوی پژوهشگر انگلیسی زبان، در عرصه پژوهشهای اسلامی خاصه ابن عربی شناسی نامی آشناست؛ از وی چندی پیش نیز «در طلب گوگرد سرخ^۳» زندگانی ابن عربی» به چاپ رسید (انجمن متون اسلامی^۴، ۱۹۹۳ م.).

«ره بی بازگشت» به بررسی افکار و زندگانی محیی الدین بن عربی می‌پردازد و نکته‌ها و حوادثی چند را می‌کاود. خیزش درونی محیی الدین بسوی عرفان، سفرهای وی در آندلس و مغرب، سفرش به مکه، فلسطین، بین النهرین، آناتولی و آنگاه شام از جمله موضوعاتی است که در این اثر به آنها پرداخته می‌شود. بخش دیگر آن همچنین به بررسی آثار ابن عربی اختصاص یافته است. باری، چشمگیرترین نکته پیرامون این اثر همانا سعی نویسنده است در توصیف سفر درونی و باطنی محیی الدین، سفر از جوانی و غرور و سالاری و جنگاوری به سوی افق اندیشه و عرفان. مؤلف می‌کوشد تا خود را به حساس‌ترین لحظه‌ها که طی آن محیی الدین برای همیشه بسوی عرفان روی آورد، نزدیک کند، البته او می‌اندیشد که این جریان روحی و فکری بی شک ریشه‌ها و

1. *The Voyage of No Return*

2. *Claude Addas*

3. *Quest for the Red Sulphur*

4. *The Islamic Texts Society*

زمینه‌های در خور توجه داشته است.

اداس خاندان اصلاً یمنی محیی الدین را از اصیل‌ترین و متنفذترین خاندانهای عرب آندلس می‌داند که در موج دوم حرکت مسلمانان برای فتح آندلس در سال ۷۱۲ م. راهی آن دیار شدند. محیی الدین خود گاهی از جد خویش حاتم طایی در آثارش نام می‌برد و از لابه‌لای جملاتش نیز چنین برمی‌آید که پدرش را در دربار حاکمان مسلمان آندلس، مقام و منصبی ارجمند بوده است.

نویسنده بر آن است که آن بارقه‌نهایی که محیی الدین جوان را به عرفان ره نمایاند باید حوالی پانزده سالگی در نظر وی آمده باشد؛ روزی که او در قرطبه و در خدمت امیری مسلمان یعنی ابوبکر ابن ایوسف بن عبدالؤمن راهی مسجد می‌شود، آنگاه به ناگه متوجه امیر می‌گردد که متواضعانه و ملتسمانه در رکوع و سجود می‌شده است، محیی الدین دگرگونه می‌شود و به خود نهیب می‌زند که هان! خواری جهان فرودین را که امیرش اینچنین در مقابل امیر اعلی، خضوع و خشوع می‌کند دریاب. او همان روز خدمت امیر را برای همیشه ترک می‌گوید و راهی دیگر برمی‌گزیند. جیمز موریس^۱ در نشریه انجمن محیی الدین بن عربی درباره «ره بی بازگشت» که اینک عنوان پرفروش‌ترین اثر در مورد زندگانی ابن عربی را داراست چنین می‌گوید: «بی شک این اثر زاویه دید جامعی در پژوهشهای ابن عربی شناسی بدست می‌دهد... نویسنده کوشیده است تا موضوعات اصلی پیرامون آثار ابن عربی را مورد بحث قرار دهد، او برای شناخت شخصیت مورد نظر خویش راه مناسبی در پیش گرفته است و آن تنها کلمات، نوشته‌ها و آثاری است که از ابن عربی به یادگار مانده است».